

Toplumcu Düşünce Enstitüsü Tartışma Notu

TN - TEORİ/17-04

20 Haziran 2017

Hazırlayan: Prof. Dr. Hurşit Güneş

Adalet ve Eşitlik... İki başına Yürümek...

Ardımıza dönmeyeceğiz.
Mohandas Kharamcad GANDHI 1931

SİYASETSİZ İKTİDARIN KISKACI

Türkiye’de siyasal zemin nicedir baskıcı bir devlet aygıtı ve ona eşlik eden, bir güvenlik-paranoya-tehdit sacayağına dayanıyor. Bu durum, kafasını bir az olsun kaldıranı, itiraz edeni pataklayan, müthiş bir vakum gibi her şeyi içine çeken dar bir torbada veya bir çuvalın içinde debelenen gölgeler haline getirdi. Hepimiz için geçerli bu.

Siyasetin kendisi de özgürlük ve demokrasi üstünde ifade-temsıl-dönüştürme gibi varoluş nedenlerini kaybeden, güdük bir medya üzerinde az sayıda izleyene yönelik bir gölge boksuna dönüşmüştü nicedir. Bu çuvalın azıcık aydınlattığı ışık ile sahnenin dışındakiler, izleyiciler yani halkımız az çok seçebildiği gölgeleri görüyor, oradan edindiği bazı yargılar ve hasbel kader siyasal öngörülerle durumu idare etmeye çalışıyor. Yandaş basının sunduğu iddialar, iddianameler, gece yarıları ansızın gözaltılar, herkesi katıksız hain; FETÖ’cü, örgüt üyesi, örgüte “müzahir,” sempatizan, casus ilan eden bir kamuoyu inşası ile baskının retoriğini kuvvetlendiriyor, kuvvetlendiriyordu.

Kamuoyunda, fikrini beyan eden, yürütülen sistemin içinden beslenmeyen her türlü sosyal, hukuksal ve toplumsal talebi, hak iddiasını ya da haksızlığa, hukuksuzluğa karşı çıkışın bütün imkanı böylece ıskat edilmiş oldu. Bu önce dilde, söylemde ve ideolojik arka planda kaybedildi. Siyasal ve sosyal aktörlere ideolojik ve kültürel bir iç baskılanma getirdi. Bu baskılanma bizzat psiko-sosyal reflekslerle bu baskılanmış ortamı yenden, yeniden üretti. Eskiden bildiğimiz Althusser analizi yeniden canlanmıştı sanki; önce yeniden üretiliyor sonra aslı tüketime sokuluyordu.

Bu durum, basında, akademide, sivil toplumda asıl meseleleri tartışmak isteyenlerin dışlandığı, hakkın ve hukukun kurumlar tarafından değil bu tek söylemin ve baskıyı inşa edenin bizzat tasarrufuna, tekeline alan sonsuz keyfiyeti ile sürüp gidiyordu.

İnsanları bir gecede işsiz bırakan, özgürlüksüz bırakan, imkânsız bırakan, damgalayan bir sistem ve bu sisteme uymak hatta onu sürdürmek adına her türlü dilsiz-sağır insan tipi de yarattı. Kamusal alanda ya da sosyal medyada, sosyal hatta ekonomik hiçbir eleştiriyi, hiçbir haklı talebi öne çıkarmayan, birey ve gurupların hiçbirine kendisinin milyonda biri kadar fırsat, ifade özgürlüğü, hak arama fırsatı, hukuk, eşitlik ve adalet imkanı tanımadı.

Bu durumda demokratik temsil ve yasama adına mücadele ve müzakere etmek için var olan siyasal muhalefet adına da bir zemin kayması yaşandı doğal olarak. Sistem despotik bir kurulum ile bütün siyasal kamuoyunu bir tabiyet-ihanet ikilisinin dar kısılcına kadar geri çekti sürekli. Darbe girişimi sonrası zirve yapan bir mutlak iktidar fenomeni, sınırsız bir vakte kadar ülkeyi yönetme arzusu ile kaybettiği meşruiyeti aynı anda yaşanan bir garabeti de beraberinde getirdi.

Bu garabet önce fiiliyatta, nihayetinde de tartışmalı bir referandum sonrası yasal anlamda da parlamenter demokrasiyi ve onun ülkemizde sıkıntılı da olsa özgürlük alanlarının tamamını daralttı, kısıtı, kısıtladı.

CHP bu dönemde kadim örgütü ve müzakereci siyasal duruşu ile bu zor günlerin hem sığınılan bir limanı hem de giderek, yükselen beklentilerin karşılanıp karşılanmaması üzerine tartışmalı yeri haline geldi. Bu durumun son dönemde marazi bir hal almaya başlaması da iktidarın yarattığı maraz ile ilgili olsa gerektir. Baskı arttıkça insanların hukuksal ve siyasal çaresizliği arttı, günahı da sevabı da CHP ile olan bir muhasebeye dönmeye başladı süreç.

Bu esasında beklenmedik bir durumdu. Sol; beklentilerin hayatın var olan sosyo-ekonomik eşitsizliklerin ve mevcut iktidarın hoyrat neo-liberal özelleştirmelerine karşı...artan işsizliğe, yoksulluğa, kamu mallarının değerlerinden boşaltılarak kendilerine ve yakın çevrelerine tahsis edilen servetin yeniden tanziminden kaynaklanan adaletsizliklere, eşitsizliklere karşı...eğitimden sağlığa, çalışma hayatından çevrenin eşit kullanımı adına bir dizi alternatif, umut veya program üreteceğine...adaletsiz ve eşitsiz tahsisatın dışarıda bıraktığı büyük kesimler adına umut ve program üretip onları dışlandıkları sisteme çağıracağına...özellikle darbe sonrası oluşan kamuda, üniversitelerde, kamuoyunda kimi bulursa onu paketleyen, hızlı ve agresif bir dışarıda kalma, özgürlük ya da güvencesinden edilme durumunun bireysel savunuları ve haklarını öne geçiren bir talep ile işlemeye başladı.

Bu savunu hali; özellikle iktidar ve nerdeyse çoğu iktidarın sözcüsü durumuna gelen medya ve hatta kadrolu sosyal medya profilleri aracılığı ile bu baskı döneminde ayakta kalabilen yegâne siyasal örgüt olan CHP üzerinde ikili bir baskı yaratarak, sahici bir mücadele-müzakere-uzlaşma platformu yerine...uysal ve iktidarın temel ideolojik kabulünü onaylayan bir ana

muhalefet arzusu, hatta tazyiki ile giderek büyümeye başlayan bir yatay eksen üzerinde bir takım haraeket kümeleri yarattı.

HİÇBİRŞEYİN DEĞİŞEMEYECEĞİNE OLAN İNANÇ ve KIRILIMI

...Hakikat sürecinin başlaması için, bir şey olması gerekir. Ortada zaten olan -mevcut bilgi durumu- tekrardan başka bir şey yaratmaz. Bir hakikatin yeniliğini teyit etmesi için, ortada bir eklenti olması gerekir. Bu eklenti de rastlantıya bağlıdır. Öngörülemez, hesaplanamaz. Olanın ötesindedir. Ben buna olay diyorum. Yani olaysal bir eklenti tekrarı kesintiye uğrattığı için bütün yeniliği içinde bir hakikat ortaya çıkar.

Alain Badiou

Bu durum o kadar garip bir hal almaya başladı aynı insanlar CHP'yi hem uzlaşmazlıkla, "devletin bekasını (?)" tehdit edenler ile işbirliği ile suçlayıp gene aynı kesimler bir yandan CHP liderliğini, pasif ve etkisiz olduğu şeklinde suçlayabiliyordu. Yaşanan süreçte CHP için yaratılan iklim bu kadar baskı altında hamlesiz, gündemi belirlemeyen ve giderek daralttıkları parlamenter sistem içinde sadece sözcülük vasfı taşıyan, dar alanda kısa paslaşmalarla geçen bir siyasal arena ve sistemdi. Böylelikle sen sağ ben selamet gidecekti bu iş.

Kıskacın en koyu anı dokunulmazlıklar konusunda parti içi tartışmalarla alevlenen sancılı anlardı. Hemen arkasından, belki idam tartışmaları ile yeniden alevlendirilecekti. Bir yanda değerler kümesi, öbür tarafta oynanmış ve hormonlu reel politik ortam ve bu iki nokta arasında da her türlü suçlama ve belden aşağı vuruş serbestisi.

Bazen olaylar sıradanlaşmaya başlar, sıradanlık aktörler üzerinde belirli sosyal patolojik etkiler üretir. Bunların en dikkat çekenini ise bu sıradanlığın yarattığı hiçbir şeyin asla değişmeyeceğine olan kör inançtır. Siyasal örgütlerin aşağıdan yukarı ya da yukarıdan aşağıya yayılan bu hal, giderek çıkışın ya mucizelere kaldığı ya da taktiksel hamleler ile gün sonunda bir iki haklı tepkiyi organize edebilmenin politika üretmek adına yeteri kadar tatmin edici olduğu zannını kalıcı olarak yerleştirebilir. Kısa vade ile uzun vade arasında bir çelişki varmış gibi olur, olabilir.

Sistemin karşısında olanlarda melankolik bir geri çekilme ya da topluma olan kırgınlık patolojik bir hal alırken, siyaseti daha pragmatik dürtülerle yapanlar için bir gurup tarafından da kurnaz bir taktikler bütünü ile tepedekiler ile uzlaşmalara dönüştü, Ama asıl OHAL, KHK'ler tamamen değiştirdikleri yargı ile talimatlardan emirlere suçlamalara dek nasıl olsa her hamlede kendi iktidarlarını tahkim ettikleri için, istedikleri keyfiyette, sistemi rastgele zorladılar ve ipin ucunu da kaçırdılar.

Hızlı, acımasız ve giderek kendi üstüne kapanan büyük bir devlet aygıtı adaleti, hakkaniyeti süratle kaybeden bu makina artık kendi kendini tüketen, büyük hantal ve atıl hale gelen bir dev'e dönüşmüş durumda, bu onu pervasız, rastgele ve rasyonel kararlar alamayan bir yönetim tarzına dönüştürmüş durumda.

Bu sistem kendisine karşıt olarak ilan ettiği, guruplara ve özellikle seçim referandum zamanlarında yükselttiği batı karşıtlığı sözde emperyal akla karşıt çıkışlarla ama keseri hep kendi tarafında tutarak baskı ve gerekirse şiddet kullanma ihtimalini, söylemiyle eylemiyle hep diri tutarak, siyasal muhalefetten toplumsal çıkışlara protestolara, organizasyonlara, KHK'lardan OHAL'e dek işsizlikten güvensizliğe bütün tehditlerle bir gün susturulma ihtimali ile olağan siyasal muhalefetin alanı daralmış ve kendisine olağan güveni yitirmiş durumdaydı.

Devletin hem hukuksal hem de doğrudan şiddet ihtimali ile sürekli bastırıldığı, siyasal hak ve talepleri, düşman ilan ederek yüzbinlerce insanın, başka bir takım insanlarla sadece yargının talimatlı keyfine ve muhalif olma ayarlarına göre serpiştirdiği bu muazzam baskı sistemi, sadece haklarını ve özgürlüklerini yitirmiş insanlar üzerinde değil, ama haklarında her an benzeri gelişmelerin olabileceği korkusu ile artık bırakanız siyasal mücadeleyi neredeyse yerlerinden kıpırdamayan bir toplum yarattı.

Todd May'in Sharp'dan aktardığı gibi, "iktidardakilerin kendilerine itaat edildiği sürece etkili oldukları ve bunun da itaat edilmesi beklenen insanların rızasına bağımlı olduğunu" asla göz ardı etmememiz gerekiyor. Bu rızanın neredeyse toplumsal bir alışkanlıktan bir siyasal kabul, hatta apati hali olmasına ramak kaldığı bir anda bu baskıcı keyfiyetin bir CHP milletvekilinin beklenmedik ve kof bir iddianame ile bir anda 25 yıla mahkum olması ve doğrudan tutuklanarak cezaevine konması, bunun sonucunda Kemal Kılıçdaroğlu'nun Ankara'dan İstanbul'a uzun bir adalet yürüyüşü başlatması, ülkede son zamanların en hakiki, şiddetsiz ve en kritik deneyiminin başlangıcını oluşturdu.

ADALET YÜRÜYÜŞÜ: TOPLUMSAL MUHALEFET PRATİĞİNDE CİDDİ BİR ÇATLAK NOKTASI

Adalet yürüyüşü; siyasal örgütlerdeki baskının yarattığı apati ve zoraki rehabetin kırılması adına da, iktidarın kurduğu zoraki istikrar payandasına dayanan suni denge ortamının da, halkta oluşan bireysel ve toplumsal güvencesiz kalma ihtimaline karşı şiddetsiz sivil bir direnişin ilk adımdır. İlk ciddi çatlak noktasıdır. Bu çatlak noktasının, siyasal iktidarın sosyal çeperlerinde, ona oy veren insanların tahayyülü ve rızası üzerinde de ciddi dönüşümler yaratacağı aşıkardır. Toplum, partili-partisiz, itaat veya karşı çıkış gerilimi altında aslında, potansiyel korkuları ile çoktan teslim alınmıştır. Gene Sharp'ın deyimiyle "itaati üreten bizzat

yaptırımlar değil yaptırım korkusunun artık daha fazla üretilmesidir.” Bu hakikati engelleyen bir durumdur. Adalet yürüyüşü; bir fay kırığı, bir çatlak ve bir tür suni gerçeğin perdesini kaldıracak ve arkada duran hakikatin çelik çekirdeğini toplumun önüne, direnişin mukavemeti, dayanıklılığı ve sahiciliği ile gözler önüne serecektir.

Kırılmanın ilk işaretlerini, iktidar ğartisi genel başkanının “ bizim lütfumuz ile yürüyorlar,” açıklamasında görüyoruz. Zaaf dolu suni gerçeğin esasında açığa çıktığı cümledir bu. Yollarda yürüyor olmanın bile bir keyfi dağılıma işaret ettiği, bir sadaka gibi sunulabileceğinin ikrarı durumundadır. Suni gerçeklik daha şimdiden yürüyüşün eşitlikçi ve adil devinimi tarafından kırılmak üzeredir. Yürüyüşü durdurmak, bastırmak bir iktidar şiddeti ve istemidir. Buna her an hazır olunduğu, aslında normal durumlarının bu olduğu, bu ifadede önümüze serilmektedir.

Tam da Todd May’in, arkasına Martin Luther King’i alarak anlattığı noktadayız, aslında, ”Böylece bu ahlaki bir jui-jitsu haline gelir. Hasmin şiddet yanlısı olduğu ayyuka çıktığında, hasmin destekçilerinin de dertlerinin de adalet değil kendi çıkarları olduğu açıklık kazanır. Hakikatten ziyade kendi ayrıcalıklı mevkilerini muhafaza etmek (ya da polis ve ordunun muhafaza etmesine izin vermek için hakikati bastırmayı amaçladıkları gün yüzüne çıkar veya çıkabilir. Martin Luther King’in aşağıdaki ifadelerle kast ettiği şey de budur ‘şiddetsiz doğrudan eylem böyle bir kriz yaratmaya çalışır ve sürekli inkâr içinde olan bir topluluğu konuyla yüzleştirmeyi amaçlayan bir gerginliği körükler.” (*Şiddetsiz Direniş, Ayrıntı Yayınları 2016*)

Esasında burada gerginlik olarak bahsedilen nokta, bu adalet çağrısının ısrarı ile vaadinin karşı tarafta asla böyle bir etik kaygı, ya da meşruluk ihtiyacı taşımamasına denktir.

Oysa, “Adalet Yürüyüşü;” toplumun gözü önünde yapılan, yürünen yerlerdeki insanlarla kaynaşarak, konuşarak açık ve engelsiz bir gidiştir. İnsanın genetik varlığındaki en basit, eşitleyici ve sakin eylemdir yürümek. Hıza, kaba gücün tahripkâr hızına karşı konuşarak geçtiği yerlerde iz bırakarak yapılan, yaşamın en eşitleyici eylemidir. Bu yürüyüşün içinde Adalet çağrısını yere indirmek, onu herkesin katılabildiği, paylaşabildiği açık bir vaat haline dönüştürmek yolun ve örgütün hedefi ve anlatisi olmalıdır. Bunun için, Adalet’in zaten yürüyüşün içinde olan, herkesin katılımı ve kendisini bulabileceği anlamına gelen başka bir kavramla, başka bir yaşam imkanı ile eşlenmesi doğru olacaktır.

YENİ ANLATILAR İHTİYACI..

Bu müthiş kırılma’nın yürüdükçe yürümenin yarattığı yeni anlatılara da ihtiyacı olacaktır. Gandhi’nin Satyagraha yani hakikatin gücü kavramını ve bunu dönüştürücü bir ivme olarak

kurduğuna dikkat çekmek isterim. Bunu dengeleyen burada yürüye yürüye hakikati bulma ve anlama vurgusu vardır. Bir diğer kavram ise “Ahimsa”dır. Bizde daha çok provokasyona kapılmamak diye adlandırılan bir durumun ifadesidir Ahimsa. Hiç bir şekilde provoke olmama halidir. Bir pasif durum değil ısrarlı ama karşı tarafın senin şiddetsiz ısrarından mahcup olma hali.

Adalet Yürüyüşü'nün, örgüte çok şey kazandıracığı başta yeni gurupları kazandıracığı da açıktır. Var olan yerleşik alışkanlıklara da meydan okuyacağı CHP üzerindeki bindirilmiş yerleşik algıları da sıyıracağı konunun hiç de düşünülmeyen önemli bir kısmıdır. Yürümek kendi ayakları üstünde duran bir topluluğun simgesel duruşudur. Bunun karşılıksız ve genel geçer oluşu, halkı kapalı kapılar ardında değil apaçık ve eşitlik üzerinde ikna edecek bir açık hava toplantısına, sürekli bir toplantı haline getirecektir. Bu, örgüt adına çok büyük bir dönüşümün ve ivmenin başlangıcıdır. Gandi'nin yürürken hem ibadet ettiği hem de yazdığı bir anlatı kurduğunu asla unutmadan, bir umut programının bu yürüyüşten çıkması gerektiğine inanıyorum, inanmalıyız. Büyük filozofun açık havada yürürken doğan kasların eşlik ettiği bir düşünceye güvenmek ihtiyacı ve beklentisidir bu....

Bundan sonraki aşama en az liderin başladığı yer kadar önemlidir, fikirler, programlar da adımlara yetişmek zorundadır. Arkada kalmamanın zamanıdır.